

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

УДК: [371.32+378.11]:811.161.3

Зімонова О.В., ст. викладач
Таврійський державний агротехнологічний університет

ЗНАЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Анотація. У даній статті особлива увага приділена значенню наукового перекладу під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у вищому навчальному закладі. Зроблено висновок, що застосування навчального перекладу тільки тоді принесе користь, коли проводитиметься систематично і в певній системі. Добір дидактичного матеріалу залежить, насамперед, від мети, яку ставить перед собою викладач.

Ключові слова: грамотність, кодифікація, стилістика, наукове спілкування, мовленнєва культура, фахівець, науковий переклад, заняття, фахова мова, мовна компетенція.

JEL code classification: I26, I29

Zimonova O.V., senior lecturer
Tavria State Agrotechnological University

IMPORTANCE OF UKRAINIAN LANGUAGES STUDYING (FOR PROFESSIONAL PURPOSES) TO PREPARE FUTURE PROFESSIONALS

Summary. Special attention to the value of scientific translations in the study course "Ukrainian language for professional orientation" in the university has been paid in this paper. It is concluded that the use of learning transfer only benefit when conducted systematically and in a certain system. Selection of didactic material depends primarily on the purpose, which poses a teacher. For it is thanks to this we fix a student literacy skills of correct speech, which he will use later in his career. The article gives examples of economic direction texts for translation and editing. The author devotes a matter of linguistic etiquette, which regulates the linguistic behavior and relationships between employees. There are also examples of tasks related to the topic. Etiquette appeal not only serve to establish contact with the audience. also used to dialohizatsiyi speech, increased attention in the professional environment but also important is proper and appropriate use of plug-words and phrases, careful using winged words and other phraseology.

To be effective, business relationships necessary to navigate not only themselves but also those who encircle develop its own style of communication.

So, respect for foreign language is sign language etiquette.

Key words: literacy, codification, style, scientific communication, speech culture, professional, scientific translation, occupation, professional language, language competence.

Постановка проблеми. Сьогодні на початку 21 століття, в час прискорення науково - технічного прогресу, Україна, як і багато інших держав, не може обійтися без висококваліфікованих, висококультурних, грамотних людей. Тому саме заняття з української мови (за професійним спрямуванням) сприяють удосконаленню практичних навичок грамотного усного і писемного мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання мовної культури були об'єктом наукової уваги в лінгвістиці, розглядалися відомими мовознавцями, зокрема І. Огієнком, О. Потебнею, В. Виноградим. Пізніше фахівцями в галузі державного управління й мовознавства Н. Бабич, В. Князєвим, І. Плотницькою, П. Редіним, С. Шумовицькою та ін.

Формулювання цілей статті. Проана-

лізувати особливості процесу формування мовленнєвої культури економіста; визначити порушення норм літературної мови, що можуть заважати взаєморозумінню між фахівцями і сформулювати аспекти, на які необхідно звернути увагу, щоб уникнути цих незручностей; запропонувати необхідні форми і методи для удосконалення підготовки економіста.

Виклад основного матеріалу. Мова охоплює усі сфери людського життя: освіта, наука, мистецтво та побутова культура тісно пов'язані з мовним вихованням.

Знання мови оцінюється щодо точності, ясності, виразності, стилістичної вправності, майстерності мовця у використанні лексичних і граматичних синонімів, у доборі варіантів висловлювання тощо. Саме українська професійна мова пов'язана із станом нормування кодифікації літературної мови, відбитим у словниках, граматиках, практичних курсах мови. Майбутній фахівець, як ніхто інший, має досконало знати і дотримуватись усіх мовних норм.

Проблема грамотності студентів, викладачів, взагалі нашого суспільства не тільки не втрачає своєї актуальності, а навпаки, сьогодні набуває її ще більше. Особливо високі вимоги ставить сучасне життя до рівня грамотності, що вимагає від нас уміння користуватись і писемною, і усною формами мови у всіх сферах життя «Писати безграмотно – значить посягати на час людей, до яких ми адресуємося, а тому абсолютно неприпустимо у правильно організованому суспільстві», – писав академік Л.В. Щерба.

Завданням навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є:

- вивчення теоретичних засад нормативності української мови та поняття норми як основи сучасної української мови;
- володіння нормами літературної мови, вміння користуватись її виражальними засобами в різних умовах наукового спілкування відповідно до мети і змісту висловлювання;
- сприяти підвищенню мовленнєвої культури, сформувавши мовне чуття за допомогою низки вправ і завдань;
- вивчення особливостей фонетич-

них, морфологічних, лексикологічних та фразеологічних явищ у науковому стилі;

- вироблення навичок правильного використання різних мовних засобів залежно від сфери й мети наукового спілкування та вибору потрібних засобів через їх зіставлення з наявними варіантами;
- повторення та закріплення складних моментів українського правопису, важливих для наукового стилю;
- вироблення у студентів навичок усного мовлення як важливого чинника інтелектуального і професійного рівня майбутнього спеціаліста
- виховання естетичного ставлення до мови, почуття особистої відповідальності за власну мовну поведінку і за стан мовленнєвої культури суспільства;
- вивчення українського мовного етикету, особливостей його функціонування в офіційних ситуаціях.

Грамотність – це один із показників загального рівня культури сучасної людини. Як свідчить аналіз стану грамотності наших студентів з української мови, у багатьох з них саме у школі не сформовано навички грамотного письма. Мовні огріхи, які почасти зустрічаються під впливом того чи іншого говору, знижують культуру усного і писемного мовлення носіїв місцевих говірок.

Українська літературна мова, маючи визначені орфографічні та орфоепічні правила, граматичні форми і словниковий склад, є важливим засобом спілкування між людьми на всій території нашої держави.

Високий рівень розвитку української літературної мови веде до заміни вузько локальних особливостей говорів відповідниками літературної мови.

Необхідно зазначити, що саме школа відіграє велику роль в оволодінні населенням нормами літературної мови, у боротьбі з негативним впливом місцевої говірки на усне і писемне мовлення учнів. А вищий навчальний заклад має закріпити у студентів уміння бездоганно володіти усіма мовними нормами, збагатити словниковий запас, сприяти розвитку усного і писемного професійного мовлення.

Кожен наш студент є мешканцем певного регіону, носієм певної говірки, він звик

до мови своєї місцевості і застосовує її у навчанні й повсякденному житті. Викладачам мови важливо домогтися, щоби студенти так само вільно володіли і нормами літературної мови. Проте робити це треба обережно і тактовно.

У зв'язку з посиленням уваги до культури усного і писемного мовлення майбутніх фахівців, питання теорії і практики української професійної мови в сучасних умовах набуває особливої уваги.

Як це не прикро, але сьогодні, на 26-му році незалежності ми змушені констатувати, що в багатьох областях студенти перебувають переважно у російськомовному оточенні, а це не може не позначитись на рівні володіння ними українською мовою.

Одним із засобів боротьби за чистоту мови на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) є навчальний переклад. Чим більше студенти порівнюватимуть різні форми та мовні засоби, тим уважнішими вони стають до норм обох мов. Багато мовознавців, педагогів зверталися до навчального перекладу, як однієї з форм покращання мовної грамотності.

Відомий психолог М.І. Імеладзе дає досить цікаве визначення навчального перекладу, а саме: «Переклад – це специфічна форма активності, в основі якої лежить установка, що може призвести до дії поперемінно або одночасно будь-які мовні засоби, які знаходяться в розпорядженні суб'єкта відповідно до завдань, що стоять перед ним» [6, с.124]. Тому, чим частіше на заняттях застосовуватиметься переклад, тим більш вільним буде перехід з однієї мови на іншу, тим більш глибокими будуть знання обох мов.

Існує кілька типів перекладу. Найпоширенішим є один – з російської мови на українську. Цей тип перекладу дає можливість орієнтуватись у структурі української та російської мов.

Застосування навчального перекладу тільки тоді принесе користь, коли він проводиться систематично і за певною системою. Добір дидактичного матеріалу залежить насамперед від мети, яку ставить перед собою викладач.

Під час вивчення конкретних тем доцільно підбирати відповідний матеріал. Це

можуть бути окремі слова, словосполучення, речення і навіть цілі тексти. Мельниченко В. Я. у своїй роботі «Творчі роботи на уроках української мови. Конструювання. Редагування. Переклад» зазначає: «Навіть при перекладі окремих речень неможливо сконцентрувати всю увагу на якомусь одному мовному факті, якщо переклад здійснюється з метою ґрунтовного опрацювання певної конкретної теми, розпорозувати увагу студентів на інші мовні явища було б недоцільним» [3, с.73].

Необхідно зазначити, що для засвоєння одного певного правила бажано застосовувати переклад окремих слів та словосполучень.

Під час повторення теми «Співвідношення звуків і букв» можна запропонувати перекласти українською мовою слова та словосполучення і проаналізувати різницю у написанні букв у російській та українській мовах. Наприклад: поет Лермонтов, реки Евразии, инженер-экономист, экспедиция в Египет, летчик Рылеев, энергия воды, машинист электровоза [1, с.345; 2, с.17].

До теми «Правила вживання апострофа» можна запропонувати переклад таких слів: миллион, семья, оловянный, мясной, девять, мягкий, пламя.

Крім цього, можна використати диктант-переклад такого типу: областной, шестьсот, счастливый, комендантский, жалостливый, сердце, поздно.

Для перекладу текстів за фахом необхідно підбирати матеріал відповідно до кожної спеціальності. Можемо навести такі приклади:

Для студентів економічних спеціальностей:

«Рынок – это сфера проявления экономических отношений между производителями и потребителями товаров, между стоимостью и потребительной стоимостью товаров. В условиях рыночной экономики очень важно точно знать экономическую сущность и содержание ее категорий.

Деньги, выполняя свои функции средств обращения, являются посредниками между актом покупки и актом продажи, в этой функции деньги становятся капиталом.

Капитал – это деньги, пущенные в оборот и приносящие доходы от этого оборота. Оборот денег – это вложение их в

предпринимательство, передача в ссуду, сдача в наем. Таким образом, деньги создают условия для появления финансов как самостоятельной сферы функционирования денежных отношений.

Финансы – система денежных отношений, выражающих формирование и использование денежных фондов в процессе их оборота».

Обязательное страхование – виды страховой деятельности, проводимые страховыми организациями, имеющими соответствующую лицензию.

Добровольное страхование – виды страховой деятельности, проводимые страховщиками на добровольной основе, при этом страхователь имеет право самостоятельного выбора страховой организации, видов и расчетов страхуемых рисков. К ним относятся: добровольное медицинское страхование, добровольное страхование имущества всех видов, личное страхование и т.д.

Для студентів спеціальностей «агрономія» та «екологія»:

«Животный мир представляет собой важную часть биосферы. Роль животных в круговороте веществ и потоках энергии определяется высоким уровнем протекающих в их организмах энергетических процессов, исключительным многообразием (около 2 млн. видов) и большой подвижностью. Чем больше разнообразие организмов, протяженнее и сложнее цепи питания в биоценозе, тем он устойчивее. Велика роль животных в формировании ландшафта. За счет морских, в основном одноклеточных, животных (отр. Foraminifera, Radiolaria) образуются осадочные породы. Планктонные организмы, имеющие наружные раковины, после смерти оседают на дно. Скопления их скелетов (глобигериновый ил) на дне морей и океанов в тропической и умеренной зонах покрывают площадь 105 млн. км². Большую роль играют животные в образовании почв. Живущие в почве простейшие, круглые и кольчатые черви, коллемболы, клещи, насекомые и их личинки, млекопитающие разрыхляют почву, способствуют проникновению в нее воздуха и влаги, обогащают органическими веществами, обеспечивают плодородие».

Для студентів технічних спеціальностей:

«Электронный паспорт содержит в себе данные, которые разнесены по четырем основным функциональным блокам. Первый из них — это персональные данные. Этот функциональный блок включает: имя, фамилию, отчество, год рождения, семейное положение, прописку, сведения о детях и прочую информацию огражданине.

Вторым функциональным блоком является информация о визах. Эта информация выносится в отдельную группу, поскольку она обновляется и дополняется гораздо чаще.

Третьим блоком являются биометрические данные. К ним относятся: фотография гражданина в формате jpg, отпечатки пальцев, снимок сетчатки глаза и другие данные, которые физиологически подтверждают личность человека.

Четвертый блок – это криптографические данные, которые представляют собой цифровой ключ, благодаря которому осуществляется защита целостности и проверка подлинности информации».

Через мову і завдяки мові виховується духовно-емоційна сфера україномовних громадян через органічний зв'язок української мови з українськими національними традиціями. Українська мова є скарбницею не тільки української ментальності, а й загальнолюдських морально-естетичних цінностей, благодатним матеріалом для виховання молоді людини під час вивчення нею української мови.

Переорієнтація техногенного суспільства з розвитку й удосконалення техніки на розвиток людини, її особистісних і культурних рис, зміна суспільної свідомості у ставленні до освітньої сфери – ці чинники зумовлюють необхідність по новому подивитися на проблему грамотності

Отже, навчальний переклад має неабияке значення для оволодіння студентами усіма мовними нормами. Перекладаючи тексти за фахом, наш студент зможе у своїй подальшій діяльності орієнтуватися у професійній термінології. Професія економіста, фінансиста, бухгалтера, маркетолога передбачає, у першу чергу, роботу з людьми. А грамотність в усному і писемному мовленні – це обличчя фахівця.

Під час вивчення даної дисципліни важлива увага приділяється також мовному етикету, який регулює мовну поведінку і взаємини між співробітниками. Тому слід звернутися до етикетних звертань, що слугують не лише для встановлення контактів зі слухачами, а й використовуються для діалогізації усного мовлення, активізації уваги у професійному середовищі.

На занятті можна запропонувати такі завдання:

1. Подані іменники поставити у кличному відмінку: голова зборів, директор, Василь Петрович, Батьківщина, студент-маркетолог, Тетяна Кузьмівна, економіст, викладач, Лука, суддя...

2. Написати лист-запрошення, використовуючи звертання.

Під час вивчення теми: «Науковий стиль української мови» потрібно звернути увагу на особливості висловлення подяки у наукових текстах. Морфологічною особливістю наукового спілкування є висловлення подяки від третьої особи і дуже рідко від першої. Мовний етикет науки обслуговує одну із сфер фахового спілкування, тому засоби його вираження мають певні розрізнявальні ознаки залежно від різновиду наукового стилю. І структура мовного етикету визначається формою наукового спілкування – писемного чи усного.

Тому основною метою під час навчання мові є формування умінь і навичок володіння словом. Студенти, перш за все, повинні зрозуміти важливу істину: слово багатогранне, що дає можливість про одне й те ж говорити по-різному. Наприклад, говоримо про нетактовність людини, коли можна назвати її поведінку словами розв'язність, безсоромність, безцеремонність. Залежно від нашого ставлення до людини ми говоримо про неї: бережлива чи зажерлива, економна чи скупа, спокійна чи бездушна, старанна чи вперта й т.ін. Це синоніми, але вони досить часто використовуються як антоніми, тобто як слова з протилежним значенням. Немало труднощів викликає і вживання паронімів (слова близькі за звучанням і написанням, але різні за значенням): музичний і музикальний, диференційний і диференційований, дипломник, дипломат і дипломант тощо.

Слово – це складне, багатомірне мовне явище. Воно може бути і сухим, і мертвим, а потім повернутися такими гранями, що змушує наше мовлення блискотіти і переливатися усіма барвами. Майбутні фахівці повинні зрозуміти головні особливості слова, побачити всі його сторони, використати його так, щоб як на долоні донести колегам свою думку. Це і значить – володіти словом. І для цього необхідно проникнути в глибину слова, зрозуміти механізм словотворення, навчитися бережливому, любовному поводженню зі словом. Наша українська мова гнучка і точна, вона дозволяє виразити найточніші відтінки смислу. Але необхідно бачити, відчувати ці відтінки, лише за цієї умови можна говорити про дійсну культуру мовлення, про володіння рідною мовою. Складовою культури мовлення є вміння аргументувати, вести дискусію, полемізувати тощо. У зв'язку з цим необхідно говорити не лише про «володіння словом», а про «володіння мовленням», не просто про розуміння характеру, особливостей, можливостей слова, а й про вміння їх організувати і використовувати.

Вважається, що під час навчання присутні три сторони, три визначальні аспекти: логіка, психологія, мова. Мова особливо важлива, тому що все виражається, все доводиться і все доноситься до студента за допомогою мови. Завжди необхідно знайти таку форму висловлювання, яка в бажаному напрямку впливала б на нього. У цьому і полягає мистецтво мовлення. Недостатньо просто гарно висловлюватись, недостатньо бути впевненим взагалі. (Сократ висловлювався дуже гарно у свій захист, але афінські моряки і торговці його не зрозуміли і присудили до смерті за «неправильні» філософські погляди). Необхідно бути переконливим для тих, кого ми переконуємо.

Саме на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, майбутні економісти, використовуючи різні вправи, вчать володіти словом.

У конструкції прийомів аргументації, полеміки велике значення мають мовні форми. Звичайно, суттєве значення мають не стільки словоформи самі по собі, скіль-

ки їх організація, їх взаємодія. Організація мовних засобів визначає і характер висвітлення фактів, і ступінь впливу на слухача.

Фігура – це і є своєрідна мовленнєва побудова, засіб виразності. Вчення про фігури – це складова як риторики, так і лінгвістики. Не лише слова і побудову речення необхідно вивчати, а й структури більші за речення, надфразові єдності, текст. У студентів необхідно формувати вміння робити структурний аналіз тексту і вміння користуватися різними типами мовлення: опис, розповідь, міркування. Майбутні фахівці повинні знати особливості стилістики тексту, особливості побудови мовлення, як загальні, так і часткові; повинні вміти визначати засоби мови згідно з цільовою установкою. Римський теоретик красномовства Квінтіліон писав про це достатньо точно: «Перш за все, необхідно знати, що потрібно нам у мовленні звеличити чи знизити, що промовити стрімко чи скромно, забавно чи поважно, предовго чи коротко, грубо чи ніжно, пишно чи тонко,

величаво чи гречно, а після розсудити, якими іносказаннями, якими фігурами, в якій мірі і в якому розташуванні можемо досягти нашого наміру».

Норми стилістики, риторики вимагають не тільки те, до якої манери, стилю, типу мовлення «пристойно» удатися в тому чи іншому випадку, а й те, як зробити мовлення образним, лаконічним, афористичним і професійним.

Крім того, студенти повинні знати орфоепічні, орфографічні, граматичні і пунктуаційні норми. Тому необхідно забезпечити вивчення даного курсу достатньою кількістю аудиторних годин.

Отже, значення вивчення української мови (за професійним спрямуванням) у ВНЗ досить важливе для підготовки майбутнього фахівця-економіста. Працюючи з документами, необхідно бути грамотним, а у професійному середовищі слід правильно і грамотно висловлювати власні думки, уміти толерантно, аргументовано відстоювати свою позицію.

Список літератури

1. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності / С.Я.Єрмоленко. – К.: Довіра, 1999. – 431с.
2. Зубков М.Г. Сучасна українська ділова мова / М.Г. Зубков. – Харків: Торсінг, 2002. – 447с.
3. Мацько Л.І. Українська мова: формування національної свідомості // Педагогіка і психологія.- 1996. - №1 с.70
4. Мельничайко В.Я. Творчі роботи на уроках української мови. Конструювання. Редагування. Переклад./В.Я.Мельничайко.- К.: 1981. –278с.
5. Омельчук С.Я. Усі уроки української мови в 6 класі / С.Я.Омельчук, А.І.Ляшкевич, М.В.Чаловська [Упорядн. С.А.Омельчук]. – Х.: Основа, 2006. – 432с.
6. Потебня А.А. Эстетика и политика. / А.А. Потебня. – М.: 1976. – 229с.
7. Пентиліук М.І. Культура мови і стилістика./ М.І.Пентиліук. – К.: Вежа,1994.-240с.
8. Стельмахович М. Етнопедагогічні основи методики української мови (теоретичний аспект проблеми)// Українська мова і література в школі. – 1993.- №5-6.-с.19-23
9. Ткаченко О.П. Мовне самоствердження українців на тлі історичного досвіду народів світу // Дивослово.-1994.- №4.с.15-19
10. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення / С.В.Шевчук. – К. 2000. – с.474

Reference:

1. Ermolenko, S.Ya. (1999) Narisi z ukrayinskoyi slovesnosti. K.: Dovira, 431 p. [in Ukrainian]
2. Zubkov, M.G. (2002) Suchasna ukrayinska dilova mova. Harkiv: Torsing, 447 p. [in Ukrainian]
3. Matsko, L.I. (1996) Ukrayinska mova: formuvannya natsionalnoyi svidomosti. Pedagogika i psihologiya, №1, p. 70 [in Ukrainian]
4. Melnichayko, V.Ya. (1981) Tvorchi roboti na urokah ukrayinskoyi movi. Konstruyuvannya. Redaguvannya [Pereklad]. K., 278 p. [in Ukrainian]
5. Omelchuk, S.Ya. (2006) Usi uroki ukrayinskoyi movi v 6 klasi / S.Ya.Omelchuk, A.I.Lyashkevich, M.V.Chalovska [Uporyadn. S.A.Omelchuk]. H.: Osnova, 432 p. [in Ukrainian]
6. Potebnya, A.A. (1976) Estetika i politika. M., 229 p. [in Russian]
7. Pentilyuk, M.I. (1994) Kultura movi i stilistika. K.: Vezha, 240 p. [in Ukrainian]
8. Stelmahovich, M. (1993) Etnopedagogichni osnovi metodiki ukrayinskoyi movi (teoretichniy aspekt problemi)// Ukrayinska mova i literatura v shkoli, №5-6, p. 19-23 [in Ukrainian]
9. Tkachenko, O.P. (1994) Movne samostverdzhennya ukrayintsiv na tli istorichnogo dosvidu narodiv svitu. Divoslovo, №4, p.15-19 [in Ukrainian]
10. Shevchuk, S.V. (2000) Ukrayinske dilove movlennya. K., p. 474 [in Ukrainian]